

ИСЛЯМИСТКАТА РАДИКАЛИЗАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НЕЙНИТЕ БЪЛГАРСКИ ИЗМЕРЕНИЯ. ПОЛИТИКИ И МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ

докторант Живко ДИМИТРОВ,
Нов български университет

Jivko DIMITROV, PhD
New Bulgarian University

Резюме: През последните няколко години в Европейския съюз, основно сред големите мюсюлмански диаспори, се наблюдава бързо разпространение и засилване на ислямистката радикализация. Подобен процес, макар и в значително по-ограничени размери, започва да се наблюдава и в България. Радикализацията, която води до насилие, е явление, което може да доведе до актове на тероризъм и да постави под заплаха основни ценности на Европейския съюз – демокрацията, човешките права, свободата и правовата държава. Това налага предприемането от страните-членки на Съюза на адекватни мерки за ефективно противопоставяне на радикализацията и тероризма, с основен акцент върху превенцията.

Ключови думи: радикализация, тероризъм и превенция.

Summary: Over the past few years in the European Union, mainly among the large Muslim diasporas, there is a rapid spread and strengthening of Islamist radicalization. A similar process, albeit in a much more limited sizes began to be seen in Bulgaria. Radicalization that leads to violence is a phenomenon that can lead to acts of terrorism and endanger the fundamental values of the European Union – democracy, human rights, freedom and the rule of law. This demands the Member States of the Union to undertake adequate measures to counter effectively radicalization and terrorism, with a major emphasis on prevention

Keywords: radicalization, terrorism and prevention.

В Европа през последните години се наблюдава бързо нарастване на средствата и моделите на радикализацията и тероризъм.¹ Те се благоприятстват от предимствата, които дават съвременните технологии и развитието на интернет и социалните мрежи за целите на по-бързото и по-ефективно разпространение на екстремистка пропаганда сред широк кръг от лица. Ислямистката радикализация намира бързо среда за развитие предимно сред уязвимите части на европейските общества, като например младежите, затворниците, жените и членовете на различни затворени религиозни общности.

¹ Council of the European Union (2014) „Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism“, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209956%202014%20INIT>, посетена на 07.05.2016

Същност

По своята същност радикализацията е процес, който предшества директната терористична активност. Съществуват редица определения на понятието радикализация, като някои изследователи я считат за индивидуален процес, зависещ главно от взаимодействието на различни структурни и индивидуални фактори.² Други я определят като идеологическа и поведенческа трансформация на групата, при която тя се отрича от демократичните принципи и възприема употребата на насилие за постигане на политически цели.³

Може би една от най-пълните дефиниции е дадена от американския експерт Чарлз Алън, който определя радикализацията като „процес на приемане на екстремистка ценностна система, включваща готовност за използване, подкрепа или подпомагане на насилието, като метод за осъществяване на промяна в обществото.“⁴ Това определение обаче се фокусира върху агресивната радикализация, като не отчита съществуването на по-пасивните ѝ форми - т. нар. когнитивната радикализация.⁵ При нея един индивид приема идеи, които влизат в сериозно противоречие с тези на обществото, отрича легитимността на съществуващия социален ред и се стреми към неговата насилствена промяна, без обаче задължително да премине към реални действия. Така се идентифицират две основни групи ислямистки радикали: от една страна тези, които имат намерение да извършат действие, но никога няма да го извършат и от друга страна тези, които подготвят и извършват терористичните атаки или отиват на джихад в Близкия изток и Северна Африка.

Определението на понятието радикализация в българската Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма се припокрива с посочените европейски образци, като обхваща в себе си дейността и на двете групи радикали - „споделяне на идеологията на насилието“ и възможността това да доведе до актове на тероризъм.⁶

Радикализацията като процес

Радикализацията е динамичен, многоетапен и многостранен процес, който протича при взаимодействието на различни индивидуални уязвимости с външна среда, благоприятстваща създаването на радикализация. Определени ситуационни фактори също могат да допринесат за ускоряването на този процес. Особено когато някои лични и конкретни житейски обстоятелства съвпаднат с кампания за набиране

² Vidino, L. (2011), „Radicalization, Linkage and Diversity. Current Trends in Terrorism in Europe“, RAND National Defense Research Institute, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf, посетена на 03.05.2016

³ Ashour, O. (2009) „The De-Radicalization of Jihadists: Transforming armed Islamist movements“ http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781134012299_sample_524982.pdf, посетена на 03.05.2016

⁴ Allen, Ch. (2007) „Threat of Islamic Radicalization to the Homeland,“ Testimony before the U.S. Senate Committee on Homeland Security and Government Affairs, <http://www.investigativeproject.org/documents/testimony/270.pdf>, посетена на 03.05.2016

⁵ Vidino L. and Brandon, J. (2012) „Countering Radicalization in Europe“, ICSR, <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/12/ICSR-Report-Countering-Radicalization-in-Europe.pdf>, посетена на 03.05.2016

⁶ Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), приета с Решение №1039 на министерски съвет от 30.12.2015 г., с. 3, <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1877>, посетена на 05.05.2016

на нови радикални последователи. Радикализацията може да протече на ниво отделни индивиди, група, общност или общество, а понякога и на трите едновременно. Привлечените от екстремистките послания лица и групи често се чувстват изключени от своите общества, в капан, безнадеждни и с липса на чувство за принадлежност или идентичност. Когато хора или групи стават недоволни от състоянието на обществото, у тях възниква желание за някакъв вид действие.⁷

Основен аспект в процеса на радикализация е идеологията. Джихадистката или джихадистко-салафитската идеология е водещият мотиватор, който кара младите мъже и жени, родени или живеещи на Запад, да извършат насилствени действия и терористични актове спрямо държавата, в която пребивават.⁸ Много от структурираните ислямистки мрежи и отделни радикализирани лица се определят като ориентирани към салафизма. Идеологията, разпространявана от салафитите, предоставя благоприятна среда за ислямистка радикализация и набиране на бойци – джихадисти.

Радикализацията се случва постепенно и не е резултат от внезапно решение, а уникален за всеки индивид или група процес, включващ няколко фази. Терористите не се раждат такива. Първоначално те възприемат крайни форми на религията, след това се радикализират и накрая стават терористи. Но радикализацията е и променлив процес, който не разполага с график, нито е задължително да доведе до определено действие. Човек може да премине през процеса на радикализация без това да означава, че задължително ще извърши терористичен акт. Отделните лица по всяко време и при всякакви обстоятелства могат да започват, прекратяват и отново да стартират процеса си на радикализация. Според доклад на нюйоркската полиция, процесът на радикализация може да отнеме от няколко месеца до няколко години. Въпреки различните обстоятелства и факти за всеки конкретен случай, в поведението на лицата по време на преминаването им през отделните етапи има определени тенденции. Разграничават се четири основни части в процеса, с техни собствени ключови индикатори: предрадикализация, самоидентификация, индоктриниране и джихадизация. Отделните лица, които преминават през целия процес има голяма вероятност да бъдат включени в планирането или изпълнението на терористично нападение.⁹

По време на втората част на процеса, т. нар. самоидентификация, лицата проявяват интерес към радикални проповеди, изразяват своите крайни позиции пред други мюсюлмани или стават активни в радикални интернет портали и форуми. Това е периодът, през който те посещават активно контролирани от салафитите джамии и са най-лесни за разпознаване. През следващата фаза те стават по-трудни за идентифициране като опасни за обществената сигурност, отдръпват се от джамиите и се затварят в малки радикални групи, където споделят идеите си и се осъществява

⁷ Pliner, J. (2014) „A Comparative Look at European and American Approaches to Countering Radicalization Toward Violence“, <http://www.mei.edu/sites/default/files/Pliner.pdf>, посетена на 04.05.2016

⁸ Wojtowicz, A. (2014) „Islamic radicalization in the UK: Index of radicalization“, <https://www.ict.org.il/UserFiles/Islamic%20Radicalization%20in%20UK.pdf>, посетена на 04.05.2016

⁹ Пак там

политизирането на техните възгледи.¹⁰

Именно втората фаза е и най-често наблюдаваната форма на ислямистка радикализация на територията на България. При липсата на прояви на насилие, провокирани от ислямистка радикализация в България, въпросът за рисковете от този тип радикализация се свързва с процесите на активизиране на вярата на основа на приемането на салафитски интерпретации на исляма. В същото време приемането на салафитските интерпретации на исляма трябва ясно да се разграничи от ислямистката радикализация.

Съществуващата сред повечето от мюсюлманите в България дълголетна ханифитско-сунитска традиция прави повечето от тях – турци и българоезични мюсюлмани, устойчиви на влиянието на привнесени салафитски интерпретации на исляма, а онези от тях, които са приели тези интерпретации, прави устойчиви на потенциално свързване с радикални и още по-малко с войнствени аспекти на тази интерпретация. До този момент приемането на салафитски интерпретации на исляма в България не е довело до инциденти, свързани с насилие.¹¹

Проявление на ислямистката радикализация в Европа

Въпреки липсата на ясен профил на лицата, които стават обект на радикализация, мнозинството от радикалите са млади хора, родени в Европа. Юношеството като етап от живота играе важна роля в развитието заради търсенето на идентичност, посока и цел в живота и необходимостта от принадлежност към група и салафитската/джихадистката идеология им предоставя точно това. Сравнително голям е и броят в европейските страни сред радикализираните мюсюлмани на новоприелите исляма, т. нар. конвертити и жените. Сред заминалите на джихад европейци процентът на конвертитите е между 6 и 23%, а този на жените – 17%.¹² Друг феномен в Европа е нарастването на радикализацията в затворите, където броят на преминалите към исляма затворници непрекъснато нараства.

В Европа все повече се говори за възникването на „паралелно общество“ на мюсюлманските имигранти в западните общества. Неговите членове живеят в съответствие с шариатските норми и традициите си, като се изолират в стремежа си да запазят своята идентичност.¹³ Наблюдава се обезпокоителна тенденция в мюсюлманските общности в Европа за самоизолация в рамките на религиозно-етнически гета на големите градове като Париж, Лион, Марсилия, Брюксел, Ротердам и Лондон.

Подобни гета се превръщат в своеобразни „затворени зони“, където мюсюлманското население доминира, а местните власти са загубили контрол над много от тях. Мюсюлманските анклавни в европейските градове са територии, където

¹⁰ Пак там

¹¹ Център за изследване на демокрацията (2016) „Радикализация в България: заплахи и тенденции“, с. 46

¹² International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), (2016) „The Foreign Fighters Phenomenon in the EU: Profiles, Threats & Policies“, http://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf, посетена на 04.05.2016

¹³ Халаф, М. (2015) „Ислямизира ли се Европа“, http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2015/02/18/2474436_isliamizira_li_se_evropa/?sp=1#storystart, посетена на 04.05.2016

се създават условия благоприятни за отглеждането на ислямския радикализъм и представляват значителна заплаха за сигурността на европейския континент.¹⁴

България е държавата-членка на ЕС с най-голяма автономна мюсюлманска общност, формирана през вековете. Ислямът в България се изповядва от етническите турци, българските мюсюлмани и някои роми, или около 10% от заявите вероизповеданието си по време на последното преброяване от 2011 г. Повечето мюсюлмани в страната са сунити ханифити и изповядват традиционен ислям, който е различен от интерпретациите, посланията и практиките на исляма в арабския свят, които са разпространявани и в Западна Европа. Засега няма известни случаи на участие на български граждани в насилствени действия, свързани с ислямистка радикализация или в ислямистки терористични нападения в страната и по света. За разлика от много европейски страни, България не е източник на транснационални бойци, а в страната няма клетки на радикални ислямисти.

Съществуват определени групи сред ромските общности в градовете Пазарджик, Пловдив, Нова Загора и Асеновград, където някои мюсюлмани, между тях и конвертити, изповядват опростени интерпретации на салафизма, а в някои случаи проявяват симпатия към „Ислямска държава“ (ИД). Основната група последователи на салафизма се състои от 50-60 души, организирани в Пазарджик и мотивирани от своя водач Ахмед Муса, който е съден три пъти за разпространяване на антидемократични идеи, проповядване на омраза на религиозна основа и пропагандиране на война. Благоприятна среда за рекрутиране на нови привърженици обикновено са наркозависими младежи. Но в България се наблюдава и рекрутиране на привърженици на салафитския ислям сред ромите на базата на финансови стимули, например за носене на никаб.¹⁵

Рисковете и заплахите от радикализацията в Европа

Заплахите за европейската сигурност, които предизвиква ислямистката радикализация, са свързани най-вече с разрастването на тероризма и поляризацията и нарушаването на социалното единство в обществото. Радикализацията на мюсюлманските общества до степен, в която те започват да не уважават европейските норми води до капсулиране на радикални мюсюлмански общества и заплахата в близко бъдеще това да подкопае стабилността в Европа.¹⁶

Една от най-видимите заплахи за Европа представлява острата форма на радикализация, при която голям брой млади хора пътуват до конфликтни зони като Сирия и Ирак, за да се присъединят към различни терористични групи и да се превърнат в т. нар. чуждестранни терористични бойци. Някои европейски страни са пряко засегнати от проблема с чуждестранните бойци като обект на успешни терористични атаки, а други, като транзитни страни или изходни бази за подобни

¹⁴ Kern, S. (2015), „European 'No-Go' Zones: Fact or Fiction? Part 1: France“ <http://www.gatestoneinstitute.org/5128/france-no-go-zones>, посетена на 04.05.2016

¹⁵ Център за изследване на демокрацията (2016) „Радикализация в България: заплахи и тенденции“, с. 54

¹⁶ Алексиев, А. (2016) „Единствено мюсюлманската общност може да се справи с радикалния ислям“, <http://www.vecherni-novini.bg/>, посетена на 05.05.2016

бойци. Понастоящем числеността на доброволците от страните-членки на ЕС в състава на въоръжени радикални организации в конфликтните райони на Близкия изток и Северна Африка се оценява на между 3922 и 4294 души, като по-голямата част от тях идват от само четири държави: Белгия, Франция, Германия и Великобритания.¹⁷

Това предизвиква все по-големи опасения предвид установеното завръщане в страните на произход на около 30% от тези бойци и призивите на терористичната групировка ИД за атакуване на цели на територията на Европа. Европол предупреди, че завръщащите се от бойните полета чуждестранни бойци могат да използват „тяхното обучение, боен опит, знания и контакти“, за да извършват терористични актове на територията на ЕС.¹⁸ Последните терористични нападения в рамките на ЕС показват все по-нарастващите възможности на терористичните организации от чужбина да радикализират и привличат съмишленици в Европа.¹⁹ Освен пряка заплаха участвалите в конфликтите представляват индиректна, изразяваща се в разпространяване на екстремистка идеология, привличане на последователи, логистично подпомагане и събиране на финансови средства за терористични дейности. Рискове генерират също саморадикализирането и предприемането на нападения от индивидуални извършители.²⁰

Потенциалните рискове от радикализация пред българското общество произтичат, както от външни фактори и влияния, така и от вътрешната ситуация в страната. Сред външните на първо място са тези, свързани с дейността на различни терористични организации като ИД и „Ал Кайда“, особено след терористичното нападение в Сарафово от 18 юли 2012 г. Други са свързани с преминаването на транснационални бойци през територията на страната към и от Близкия изток. Страната ни се разглежда като транзитна по отношение на чуждестранните терористични бойци и няма потвърдена информация за участието на български граждани в терористични дейности на въоръжени групи в Сирия и Ирак. В дългосрочен план обаче има риск чуждестранни бойци с европейски паспорти да спомогнат за изграждането на оперативни терористични мрежи в България.²¹ Рискове създава и възможността за инфилтриране на радикализирани лица и терористи в засилените потоци от нередовни мигранти. Съществува възможност от разпространение на радикални идеи въз основа на интерпретации на исляма, нетипични за ханифитско-сунитската традиция в България, посредством български граждани, завършили чужди висши религиозни училища. Вътрешните рискове за сигурността на България са свързани със социалната маргинализация, бедност и

¹⁷ International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), (2016) „The Foreign Fighters Phenomenon in the EU: Profiles, Threats & Policies“, http://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf, посетена на 04.05.2016

¹⁸ Europol (2013) „TE-SAT 2013. EU Terrorism Situation and Trend Report“, <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2013-eu-terrorism-situation-and-trend-report>, посетена на 04.05.2016 г.

¹⁹ Radicalisation Awareness Network (RAN) (2016) „Collection Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism 2016“, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection_approaches_and_practices_en.pdf, посетена на 05.05.2016

²⁰ International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), (2016) „The Foreign Fighters Phenomenon in the EU: Profiles, Threats & Policies“, http://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf, посетена на 04.05.2016

²¹ Пак там.

изолация на някои общности, които ги правят уязвими за радикални религиозни идеологии.²² Радикализацията на населението може да доведе до задълбочаване на дезинтеграционните тенденции в нашето общество и до възникване на религиозно и етническо напрежение.

Мерки и стратегически подход на ЕС за противодействие на радикализацията

В основата на европейските политики за противодействие на радикализацията и тероризма е Стратегията на ЕС за борба с тероризма от 2005 г. Европейската контратерористична стратегия се базира на четири основни стълба – превенция, защита, преследване и реакция. Първият от тях залага на превенцията на радикализацията и работата по премахване на факторите и причините, които водят до радикализация. ²³ Превенцията е ключов момент при противодействието на радикализацията, като е изключително важно да се инвестира в интервенции, които са насочени към премахване на условията за възникване на тези процеси.

Стратегията на ЕС за борба с радикализацията и набирането на терористи от 2005 г., с актуализация от 2014 г., се явява част от по-широката Стратегия на ЕС за борба с тероризма и очертава насоките, по които Съюзът и държавите членки трябва да се движат при противопоставянето на радикализацията, водеща към тероризъм. Основната цел на стратегията е да се попречи на лицата да се радикализират, да бъдат радикализирани и да се превърнат в терористи. В стратегията се посочва, че държавите членки трябва: да координират своите политики, да споделят информация и опит, както на национално, така и на европейско ниво; да се противодейства на онлайн радикализацията и набирането на терористи; да се изгради капацитет и да се ангажират служителите на първа линия в съответните сектори; да се изградят механизми в обществото за сигнализиране при прояви на радикализация и др. При изпълнението на стратегията държавите членки е необходимо да работят поотделно и заедно, с подкрепата на координатора за борба с тероризма, на Европейската комисия и Европейската служба за външна дейност.²⁴

През 2011 г. Комисията създаде Мрежата за обмен на информация за радикализация (RAN), с цел да се подпомогне на служителите, намиращите се на първа линия в борбата с това явление, чрез обмен на опит и добри практики. Работата на RAN се вписва в рамките на първия стълб, свързан с превенцията, на Стратегия за борба с тероризма на ЕС, който се фокусира върху идентифициране и преодоляване на факторите, които допринасят за радикализация.²⁵

²² Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), приета с Решение №1039 на Министерски съвет от 30.12.2015 г., с. 6, <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1877>, посетена на 05.05.2016

²³ Council of the European union (2005) „The European Union Counter-Terrorism Strategy“, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>, посетена на 07.05.2016

²⁴ Council of the European Union (2014) „Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism“, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209956%202014%20INIT>, посетена на 07.05.2016

²⁵ Radicalisation Awareness Network (2016) „Collection Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism 2016“, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection_approaches_and_practices_en.pdf, посетена 05.05.2016

След като се установи, че по-голямата част от терористите, участвали в атаките в Париж и Брюксел, са граждани на ЕС, Съюзът изведе като свой приоритет предотвратяването на радикализацията сред своите граждани, увеличаване на програмите за дерадикализация и намаляване разпространяването на терористична пропаганда и насаждане на омраза. За тази цел Комисията предприе действия срещу терористичната пропаганда в интернет пространството, намаляване радикализацията в затворите и предотвратяване на младежката радикализация. В приоритет за държавите членки се превръща концентрирането на местно ниво на борбата с радикализацията.²⁶

В България водеща роля при реакцията на институционално равнище за противодействие на рисковете от ислямистка радикализация имат правоприлагащите органи - МВР, ДАНС и прокуратурата. Участието на други заинтересовани институции, което може да способства за въвеждане на меки превантивни мерки сред рисковите групи, е несистематично и минимално.²⁷ По отношение на външните заплахи, правоприлагащите и разузнавателните служби наблюдават и спират преминаващите през страната чуждестранни бойци, както и чужди граждани, заподозрени във връзки с терористични организации. Противодействието на потенциалните вътрешни заплахи от ислямистка радикализация, включва експулсиране на чуждестранните емисари на ортодоксалния ислям, арести на лица, заподозрени в разпространение на по-радикални ислямистки идеи; образуване на наказателни производства срещу български граждани, обвинени в проповядване на антидемократична идеология и омраза на религиозна основа и в пропагандиране на война на основата на възприети салафитски интерпретации на исляма.²⁸

Ескалацията в световен мащаб на ислямистка терористична дейност накара българските правоприлагачи и разузнавателни институции да се заемат с разработване на по-систематични механизми за борба с радикализацията. Сред тях са приетите през 2015 г. изменения в Наказателния кодекс, с които се криминализира преминаването през България с цел участие или обучение в терористична дейност. Към създадения през август 2014 г. Национален контратерористичен център е открита гореща телефонна линия и адрес на електронна поща за граждани, които искат да докладва информация, свързана с тероризъм, екстремизъм и радикализация.²⁹

На 30 декември 2015 г. България прие Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015-2020) и План за изпълнение на Стратегията. Посочените документи предвиждат мултидисциплинарен подход с фокус върху превенцията, като не се изключват и репресивните мерки. Основен принцип е осигуряването на координация в дейността на органите на изпълнителната, съдебната

²⁶ European Commission (2016) „European Agenda on Security to fight against terrorism and pave the way towards an effective and genuine Security Union“, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-security/legislative-documents/docs/20160420/communication_eas_progress_since_april_2015_en.pdf, посетена на 09.05.2016

²⁷ Център за изследване на демокрацията (2016) „Радикализация в България: заплахи и тенденции“, с. 47

²⁸ Пак там

²⁹ International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), (2016) „The Foreign Fighters Phenomenon in the EU: Profiles, Threats & Policies“, http://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf, посетена на 04.05.2016

и местната власт. Отчетено е същественото значение на разработването на комплексни превантивни мерки, на национално и местно ниво, които да противодействат на процесите за привличане на хора към терористична дейност. Между тях следва да се посочат подобряването на икономическите и социалните условия на живот, прилагането на образователни програми, развитието на межкултурния диалог и др.³⁰

Изводи

Към настоящия момент, нивото на радикализацията на отделни социални групи в България в сравнение със ситуацията в редица страни от Западна и Северна Европа може да се приеме за ниско и като цяло потенциално уязвимите общности са относително индеферентни към терористична пропаганда. В страната няма случаи на насилствени действия, свързани с ислямистка радикализация. Няма потвърдена информация за участие на български граждани в джихадисткото движение.

Сред някои изолирани сегменти на мюсюлманската общност в страната обаче протичат процеси, които са свързани с активизиране на религиозността въз основа на ортодоксални интерпретации на исляма, които представляват риск от разпространение на ислямистка радикализация.

Възприетият от страната ни стратегически подход за превенция и противодействие на радикализацията съответства напълно на Стратегията за вътрешна сигурност на Европейския съюз, Стратегията на Европейския съюз за борба срещу тероризма и Стратегията на ЕС за борба срещу радикализацията и набирането на терористи.

Използвана литература:

1. Алексиев, А. (2016) „Единствено мюсюлманската общност може да се справи с радикалния ислям“, Достъпна на: <http://www.vichni-novini.bg/>, [Посетена 05/05/16]
2. Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), приета с Решение №1039 на Министерски съвет от 30.12.2015 г. Достъпна на: <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1877>, [Посетена 05/05/16]
3. Халаф, М. (2015) „Ислямизира ли се Европа“, Достъпна на: http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2015/02/18/2474436_islamizira_li_se_evropa/?sp=1#stourstart, [Посетена 04/05/16]
4. Център за изследване на демокрацията (2016) „Радикализация в България: заплахи и тенденции“, София
5. Allen, Ch. (2007) „Threat of Islamic Radicalization to the Homeland,“ Testimony before the U.S. Senate Committee on Homeland Security and Government Affairs, достъпна на: <http://www.investigativeproject.org/documents/testimony/270.pdf>, [Посетена 03/05/16]
6. Ashour, O. (2009) „The De-Radicalization of Jihadists: Transforming armed Islamist movements“, Достъпна на http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781134012299_sample_524982.pdf, [Посетена 03/05/16]
7. Council of the European Union (2014) „Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism“, Достъпна на: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209956%202014%20INIT>, [Посетена

³⁰ Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), приета с Решение №1039 на Министерски съвет от 30.12.2015 г., с. 2, <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1877>, [Посетена 05/05/16]

- 07/05/16]
8. Council of the European Union (2005) „The European Union Counter-Terrorism Strategy“, Достъпна на: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>, [Посетена 07/05/16]
 9. European Commission (2016) „European Agenda on Security to fight against terrorism and pave the way towards an effective and genuine Security Union“, Достъпна на: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-security/legislative-documents/docs/20160420/communication_eas_progress_since_april_2015_en.pdf, [Посетена 09/05/16]
 10. Europol (2013) „TE-SAT 2013. EU Terrorism Situation and Trend Report“ , Достъпна на: <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2013-eu-terrorism-situation-and-trend-report>, [Посетена 04/05/16]
 11. International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), (2016) „The Foreign Fighters Phenomenon in the EU: Profiles, Threats & Policies“, Достъпна на: http://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf, [Посетена 04/05/16]
 12. Kern, S. (2015), „European 'No-Go' Zones: Fact or Fiction? Part 1: France“, Достъпна на: <http://www.gatestoneinstitute.org/5128/france-no-go-zones>, [Посетена 04/05/16]
 13. Pliner, J. (2014) „A Comparative Look at European and American Approaches to Countering Radicalization Toward Violence“, Достъпна на: <http://www.mei.edu/sites/default/files/Pliner.pdf>, [Посетена 04/05/16]
 14. Radicalisation Awareness Network (RAN) (2016) „Collection Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism 2016“, Достъпна на: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection_approaches_and_practices_en.pdf, [Посетена 05/05/16]
 15. Vidino, L. (2011), „Radicalization, Linkage, and Diversity. Current Trends in Terrorism in Europe“, RAND National Defense Research Institute, Достъпна на: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf, [Посетена 03/05/16]
 16. Vidino L. and Brandon, J. (2012) „Countering Radicalization in Europe“, ICSR, Достъпна на: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/12/ICSR-Report-Countering-Radicalization-in-Europe.pdf>, [Посетена 03/05/16]
 17. Wojtowicz, A. (2014) „Islamic radicalization in the UK: Index of radicalization“, Достъпна на: <https://www.ict.org.il/UserFiles/Islamic%20Radicalization%20in%20UK.pdf>, [Посетена 04/05/16]